

TRAJNO VAROVANA KMETIJSKA ZEMLJIŠČA IN BLIŽINA VODNIH VIROV, PRIMERNIH ZA NAMAKANJE

PERMANENTLY PROTECTED AGRICULTURAL LAND AND THE LOCATION OF WATER SOURCES SUITABLE FOR IRRIGATION

Rozalija Cvejić, Matjaž Tratnik, Jana Meljo, Aleš Bizjak, Tanja Prešeren, Karin Kompare, Franci Steinman, Kim Mezga, Janko Urbanc, Marina Pintar

UDK: 338.43:631.67(094.79)

IZVLEČEK

Po novem Zakonu o kmetijskih zemljiščih je eden od pogojev za določitev trajno varovanih kmetijskih zemljišč bližina vodnih virov, primernih za namakanje. Da bi pripomogli k oblikovanju predloga območij trajno varovanih kmetijskih zemljišč (KZ), je bil razvit in uporabljen algoritem alokacije, s katerimi so bili na študijskem območju KZ, potencialno primernih za namakanje, ki ležijo na območju Slovenije, preučeni potenciali za rabo vode iz vodotokov, zadrževalnikov, podzemne vode in prečiščene odpadne vode iz komunalnih čistilnih naprav. Na tej podlagi izdelan zemljevid potencialov za rabo vodnih virov prikazuje območja najmanj ugodne in območja najugodnejše lege trajno varovanih KZ z vidika bližine in primernosti vodnih virov za namakanje. Podoba zemljevida je močno odvisna od učinkov upravljanja voda, zlasti upravljanja povpraševanja po vodi, administracije rabe vodnih virov, namenskega upravljanja vodne infrastrukture in gradnje novih vodnih virov.

KLJUČNE BESEDE

kmetijsko zemljišče, alokacija vode, namakanje

Klasifikacija prispevka po COBISS-u: 1.01

ABSTRACT

To aid the formation of the suggested areas of permanently protected agricultural land, an allocation algorithm was developed and used to establish the irrigation water use potential of surface waters streams, reservoirs, groundwater and treated municipal wastewater, with the case study area of Slovenia. The result is a map of the irrigation water use potential, regarding the location and water source use suitability for irrigation. The map shows areas where the permanent protection of agricultural land would be either most suitable either least suitable. The appearance of the map depends on several water management aspects, i.e. water demand management, water use administration, the targeted management of water infrastructure and the development of new water sources.

KEY WORDS

agricultural land, water allocation, irrigation

1 UVOD

Zakon o kmetijskih zemljiščih (2011) (ZKZ) ureja varstvo KZ in njihovo upravljanje, tako da določa njihovo razvrstitev, rabo in obdelovanje, njihov promet in zakup, agrarne operacije in skupne pašnike (1. člen). Cilji ZKZ so: (a) ohranjanje in izboljševanje pridelovalnega potenciala ter povečevanje obsega KZ za pridelavo hrane, (b) trajnostno ravnanje z rodovitno zemljo in (c) ohranjanje krajine ter ohranjanje in razvoj podeželja (1. a člen). KZ, določena z ZKZ, so zemljišča, ki so primerna za kmetijsko pridelavo (1. odstavek 2. člena). S prostorskimi akti lokalnih

skupnosti se KZ določijo kot območja KZ (2. odstavek 2. člena). Ločimo: (a) območja trajno varovanih KZ in (b) območja ostalih KZ (2. člen). Vlada Republike Slovenije, ob upoštevanju državnega strateškega prostorskega akta, z uredbo določi območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena (3. b člen) – območja trajno varovanih KZ. Njihov strateški pomen se nanaša na njihov pridelovalni potencial, obseg, zaokroženost, na zagotavljanje pridelave hrane ali ohranjanje in razvoj podeželja ter ohranjanje krajine. V 3. c členu ZKZ so določeni pogoji, ki morajo biti upoštevani pri določitvi predloga območij trajno varovanih KZ. Poleg obsega in zaokroženosti med pomembne pogoje uvrščamo še: (a) boniteto KZ, ki mora biti višja od 35, (b) morebitno izvedbo komasacij, osuševanja ali namakanja, (c) obstoj trajnih nasadov, (d) prisotnost lokalnih značilnosti kmetijske pridelave in rabe KZ ter (e) bližino vodnih virov, primernih za namakanje.

Namakanje KZ je ukrep, ki v rastlinski pridelavi omogoča natančno dodajanje vode in hranil rastlinam. Strokovno pravilno namakanje omogoča stalen in kakovosten kmetijski pridelek tudi med sušo, zato je bližina vodnega vira, primerne za namakanje, pomemben dejavnik prilagodljivosti kmetijstva na sušo. Namakanje je na svetovni ravni bistveno prispevalo k stabilni pridelavi hrane. Zaradi (a) ponavljajočih se suš, (b) trajne ali začasne zasedbe in zmanjševanja obsega KZ zaradi zaraščanja in urbanizacije ter (c) podnebnih trendov (EEA, 2009; EEA, 2010) bo nadaljnji razvoj namakanja pomemben dejavnik za doseganje stabilne pridelave hrane rastlinskega izvora tudi na območju Slovenije. Potreba po namakanju časovno navadno sovpada s pojavom hidrološke suše. Nepovratni odvzemi, med katere umeščamo tudi odvzeme vode za namakanje, lahko bistveno negativno vplivajo na stanje voda. Potencial za rabo voda za namakanje KZ je zato neizogibno povezan z doseganjem okoljskih ciljev, podrobneje opredeljenih z Načrtom upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja (NUV, 2011).

Vsi vodni viri nimajo enakega količinskega potenciala za rabo za namakanje KZ. Posamezni vodni viri, kot so vodna telesa površinskih voda (VTPV), zadrževalniki, vodna telesa podzemnih voda (VTPodV) in prečiščena odpadna voda (POV) iz komunalnih čistilnih naprav (ČN), imajo omejen potencial za rabo. Posamezen potencial za rabo vode iz posameznih vodnih virov delno določa zakonodaja, precej pa tudi način upravljanja posameznih vodnih virov. Ti potenciali se lahko prostorsko prekrivajo, hkrati pa velja, da niso vsi vodni viri enako primerni za rabo za namakanje. Bližina vodnega vira še ne pomeni njegove brezpogojne primernosti in nasprotno, oddaljenost vodnega vira še ne pomeni njegove absolutne neprimernosti za rabo za namakanje KZ. Združitev posameznih potencialov za rabo vodnih virov za namakanje v enoten okvir, ki bi lahko pomagal pri odločitvi, kateri vodni vir je najugodnejše uporabiti za namakanje, ob hkratnem upoštevanju okoljskih, ekonomskih in institucionalnih posebnosti danega območja, je izziv zlasti v primerih, ko imamo na voljo več vodnih virov.

Pri razvoju algoritmov alokacije vode avtorji privzemajo različne pristope, na primer hidrološko-agronomsko-ekonomskega (Cai et al., 2003), ekonomsko-tehničnega (Jenkins et al., 2004; George et al., 2010a, 2010b), temelječega na tržno zasnovanih mehanizmih (Cruse et al., 2004; Johansson et al., 2002), participatorno upravljanje vodnih območij (Lemos et al., 2004), produktivnost rabe vode (Molden et al., 2003) ter pravičnost in učinkovitost razporejanja vode (Wang et al.,

namene in (d) bi jih potencialno lahko namakali, glede na kategorijo njihove rabe. Območje obsega 44 % (194.935 ha) vseh KZ v rabi oziroma 9,6 % območja Slovenije (slika 1).

- Kmetijska zemljišča potencialno primerna za namakanje
- Ostala zemljišča

Slika 1: Kmetijska zemljišča na območju Slovenije, potencialno primerna za namakanje.

2.2 Določitev posameznih potencialov za rabo vode za namakanje

Opis določitve posameznih potencialov za rabo vode za namakanje je razdeljen na določitev potencialov za (a) površinske vode (VTPV, POV in zadrževalniki) in (b) podzemne vode (VTPodV).

2.2.1 Površinske vode

Potencial za rabo vode iz VTPV je ocenjen na podlagi empirično določenega Qes. Uredba o kriterijih za določitev ter načinu spremljanja in poročanja ekološko sprejemljivega pretoka (2009) (Uredba o Qes) določa, da je Qes odvisen od srednjega malega pretoka na mestu odvzema (sQ_{np}) in empiričnega faktorja f , ki je odvisen od ekološko sprejemljivega pretoka in katerega vrednosti so določene v preglednicah Priloge 1, ki je sestavni del Uredbe o Qes (enačba 1).

Enačba 1: $Q_s = f \times sQ_{np}$

Karakteristični pretoki VTPV so določeni na podlagi arhivskih hidroloških podatkov (Banka hidroloških podatkov, 2010) ob upoštevanju korelacijskih faktorjev in razmerij med prispevnimi površinami. Če za točke na koncu VTPV ni bilo razpoložljivih podatkov, je bila ocena izdelana

na podlagi razmerja med pretokom na vodomerni postaji (Q) in velikostjo prispevne površine (F) hidrološko podobnega povodja ali porečja (enačba 2).

Enačba 2: $Q_1:Q_2 = F_1:F_2$

Določitev razpoložljivih količin vode za namakanje (Q_{neto}) temelji na izračunu razlike med merodajno količino vode v vodotoku (Q_{mer}) na mestu odvzema in Q_{es} , ki ga je v vodnem telesu treba zagotavljati trajno (enačba 3).

Enačba 3: $Q_{neto} = Q_{mer} (maj - september) - Q_{es} (maj - september)$

Vsaka analiza krivulje trajanja pretokov na obravnavani vodomerni postaji zajema 360 vrednosti srednjih mesečnih pretokov (12 mesecev v 30-letnem obdobju). V povprečju velja, da je pretok, ki traja 95 % časa, enakega velikostnega reda kot pretok, ki je enak produktu med faktorjem 1.5 in najmanjšim obdobjem srednjim mesečnim pretokom v mesecih od maja do septembra ($nQ_s(maj-september)$) (5 mesecev v 30-letnem obdobju) (enačba 4). Q_{es} za močno preoblikovana vodna telesa se ne računa, zato so bile kot vrednosti razpoložljivih količin vode za namakanje določene tiste, ki so zapisane v koncesijskih pogodbah za hidroenergetsko rabo.

Enačba 4: $Q_{neto} = 1,5 \times nQ_s (maj - september)$

Potrebe po trenutno potrebni vodi za namakanje na študijskem območju so bile izračunane za 18-urno dnevno namakanje na podlagi referenčne evapotranspiracije, izračunane po metodi Thornthwait in Penmanovi modificirani metodi (Allen et al., 1998). Hidromodul namakanja znaša od 0,56 l/s/ha za območje osrednje Slovenije do 0,71 l/s/ha za območje mediteranske regije (Pintar et al., 1998).

Potencial za rabo POV za namakanje je ocenjen na podlagi njene kemijske ustreznosti (Uredba o mejnih vrednostih vnosa nevarnih snovi in gnojil v tla, 2005; Pescod, 1992) in dostopnosti. Analiza kemijske ustreznosti vključuje mesečne podatke o kemijski sestavi POV za leto 2007 za 245 ČN. Glede na temperaturo POV, njene pH vrednosti in povprečne vsebnosti nitratov in fosforja na iztoku so ČN oziroma iztoki razdeljeni v tri razrede primernosti: primeren, pogojno primeren in neprimeren za rabo za namakanje KZ (preglednica 1). Analiza primernosti uporabe POV temelji na (a) presoji zmogljivosti posameznih ČN za odstranjevanje mikrobiološkega onesnaženja glede na njihovo tehnično zmogljivost in (b) presoji učinka čiščenja po parametru kemijske porabe kisika (KPK), po fosforju (P) in po dušiku (N). Presoja primernosti rabe POV glede na dejansko mikrobiološko primernost ter vsebnost težkih kovin, kot jih določata Uredba o mejnih vrednostih vnosa nevarnih snovi in gnojil v tla (2005) in Pescod (1992), ni opravljena, saj teh podatkov meritve državnega obratovalnega monitoringa še ne vsebujejo.

Teoretično optimalno območje rabe vode iz zadrževalnikov za namakanje je (a) območje 3 kilometre okrog zadrževalnika in (b) območje dolvodno od zadrževalnika, od pregrade zadrževalnika vzdolž vodotoka v pasu 3 kilometre do naslednjega vozlišča, ki v tem primeru v naravi lahko predstavlja sotočje. Kapaciteta vodnega zadrževalnika za namakanje je bila: (a) določena vnaprej (na podlagi pravilnika o obratovanju, informacije upravljavca zadrževalnika), (b) določena eksperimentalno (30 % prostornine zadrževalnika), ali (c) določena posredno (z

oceno najverjetnejšega povpraševanja po rabi vode za namakanje). Posredno določeno površinsko razmerje na območjih delujočih VNS, med kulturami, ki jih namakamo, in kulturami, ki jih ne namakamo, je 1 : 2,7. Na podlagi tega je ocenjeno najverjetnejše povpraševanja po rabi vode za namakanje. To ne presega maksimalne porabe vode 30 % potencialno primernih površin za namakanje na teoretično optimalnem območju rabe vode iz zadrževalnika za namakanje.

Razred primernosti za rabo za namakanje	Parameter kakovosti				
	Povprečna temperatura [°C]	Povprečen pH	Povprečna vsebnost dušika [mg/l]*	Povprečna vsebnost fosforja [mg/l]**	Povprečna vsebnost nitratov [mg/l]
Primeren	≤ 35	6.5-8.4	≤ 34	≤ 24	≤ 10
Pogojno primeren	> 35	≤ 6 ali ≥ 8.5	> 34	> 24	> 10
Neprimeren	-	-	-	-	-

* 170 kg N/ha/ leto, **120 kg P/ha/ leto

Preglednica 1: Primernost prečiščene odpadne vode iz komunalnih čistilnih naprav za namakanje glede na temperaturo (°C), pH vrednost in povprečne vsebnosti (mg/l) dušika, nitratov in fosforja.

2.2.2 Podzemne vode

Potencial za rabo vode iz VTPodV je ocenjen glede na rabo podzemne vode na državni ravni, razpoložljivost in dostopnost. Zakon o vodah (2002) določa podzemno vodo kot zaščiteni vir za pitne vode. Celotna letna poraba podzemne vode je izračunana na podlagi podeljenih vodnih pravic za njeno rabo. Stopnja napajanja VTPodV je ocenjena kot produkt učinkovitih padavin in koeficienta infiltracije (metoda Kennessy). Ocenjeno je, da količinsko stanje VTPodV ni ogroženo, če je razmerje med celotno letno porabo in napajanjem vodonosnika manjše od 33 %, kar je v skladu z NUV.

Za prostorsko opredelitev razredov dostopnosti so bili uporabljeni podatki o poroznosti in litološki zgradbi VTPodV (Pravilnik o določitvi vodnih teles podzemnih voda, 2005). Območja lažje dostopnosti predstavljajo predvsem aluvialne (rečne) ravnice, kjer je nivo podzemne vode večinoma manj kot 50 metrov globoko in je prepustnost medzrnskega aluvialnega vodonosnika visoka. Območja srednje težkega dostopa so predvsem kraška območja in peščeno-prodne pliocenske kamnine, ki se običajno menjavajo s slabo prepustnimi glinastimi kamninami. Na teh območjih so vrtalna dela za zajem vode včasih neuspešna (suhe vrtine). Ob črpanju pogosto prihaja do večjih znižanj nivoja podzemne vode, kar pomeni večjo porabo energije. Območja težjega dostopa zajemajo slabo prepustne kamnine, kot so paleozojski skrilavci in peščenjaki, glinavci ter magmatske in metamorfne kamnine. Ob izkoriščanju podzemne vode iz teh vodonosnikov se nivo podzemne vode večinoma zelo zniža.

3 REZULTATI

3.1 Posamezni potenciali za rabo vode za namakanje

3.1.1 Površinske vode

Od obravnavanih VTPV je Qmer manjši od 0 m³/s na 46 VTPV, med 0 in 0,05 m³/s na sedmih

obratovanju po obravnavanih kriterijih zagotavlja primerno oziroma pogojno primerno kakovost POV za namakanje. Kriterijem primerne in pogojno primerne POV ustreza 89,2 % od celotne količine POV iz vseh obravnavanih ČN za leto 2007, kar v absolutni količini pomeni 98,7 mio m³ vode/leto. Kot primerno za namakanje smo opredelili tudi POV iz 19 ČN, ki lahko zagotavljajo tudi ustrezno mikrobiološko čiščenje. Količina POV iz teh ČN je 9,1 mio m³ vode/leto, kar predstavlja 8,2 % vse POV iz obravnavanih ČN. Izpusti POV iz njih v 58 % primerov predstavljajo manj kot 5 % najmanjšega mesečnega pretoka prejemnika odpadne vode v obravnavanem obdobju (nQnp). V ostalih primerih je ta delež večji in predstavlja med 5 in 30 % nQnp v 5 % primerov, med 30 in 70 % nQnp v 1 % primerov, in enako ali več kot 70 % nQnp v 1 % primerov. V 35 % primerov je bil delež POV od nQnp nedoločljiv zaradi pomanjkanja merjenih podatkov.

Obravnavane zadrževalnike uporabljamo pod njihovim potencialom, četudi so bili primarno zgrajeni za namakanje KZ. Dejanska raba zadrževalnikov večinoma obsega varstvo pred visokimi vodami, ribištvo in ribogojstvo. Potencial zadrževalnikov za njihovo rabo za namakanje je bil ocenjen vnaprej (devet primerov), določen eksperimentalno (deset primerov), posredno (trije primeri) ali je bil nedoločljiv (dva primera). Devet zadrževalnikov od 14, ki so bili zgrajeni tudi za namakanje, uporabljamo pod potenciali, ki so ocenjeni na 10 mio m³ (zadostuje za oskrbo 4.019 ha), šestih z ocenjenim potencialom 3,9 milijona m³ (1.550 ha) pa za namakanje sploh ne uporabljamo. Ostalih 10 zadrževalnikov z ocenjenim potencialom 3 milijone m³ (1.201 ha), ni bilo zgrajenih za namakanje in jih tudi ne uporabljamo v ta namen. Skupni ocenjeni potencial za vode za namakanje KZ v obravnavanih zadrževalnikih je 16,9 milijona m³ (6.770 ha) (preglednica 2).

3.1.2 Podzemne vode

Izkoriščenost razpoložljive vode iz 21 VTPodV je med 1 in 41 %. Na 9 VTPodV ne dosega 10 %. Na 4 VTPodV dosega med 10 in 20 %, v 5 primerih pa je med 20 in 30 %. Kljub temu je 25 % vseh vodnih pravic podeljenih na 12 od 21 VTPodV. Pričakovani strošek naprave vrtine je odvisen od razreda dostopnosti vode: lahko dostopna (11.000 EUR, Φ 100 mm, izdatnost 5,5 l/s), srednje dostopna (15.000–30.000 EUR, Φ 100 mm, izdatnost 5,1 l/s) in težko dostopna (44.300 EUR, Φ 100 mm, izdatnost 1,1 l/s). Raziskava kaže, da imamo vode dovolj za pokritje potreb 117.950 ha KZ, potencialno primernih za namakanje. Delež KZ, potencialno primernih za namakanje, katerih potrebe bi lahko pokrili s potencialno razpoložljivimi vodnimi količinami iz VTPodV je med 0 in 50, 50 in 100, ali je enak 100 % na 5, 4, in 12 VTPodV (preglednica 3). KZ, potencialno primerna za namakanje, so najbolj sklenjena na območjih, kjer je voda za rabo iz VTPodV najlažje dostopna, največji delež KZ, potencialno primernih za namakanje, pa je na območju, kjer je voda za rabo iz VTPodV srednje in slabo dostopna (preglednica 3).

Enačba 6: $a < b < c < d$ ($1 \leq 3$ km)

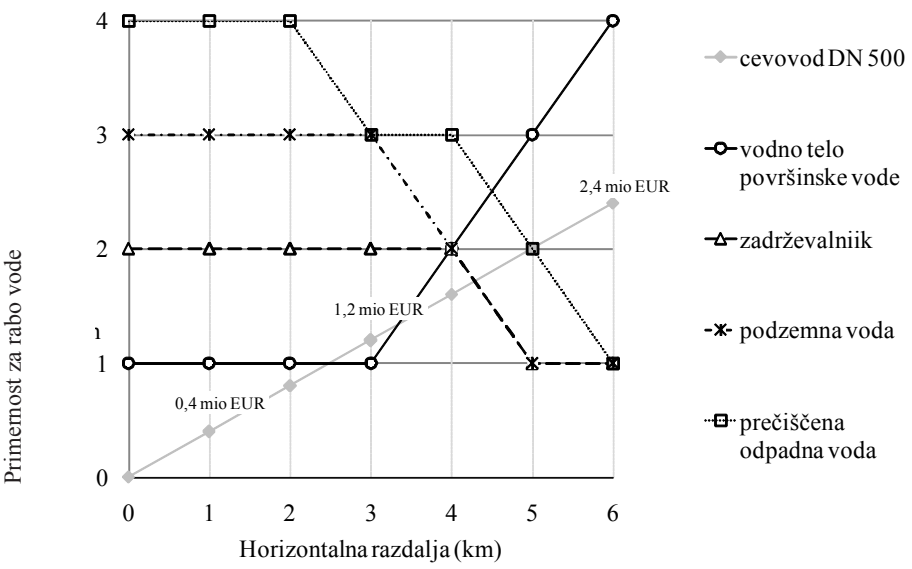
Enačba 7: $a \cong 1 < c < d$ ($1 \leq 3$ km in b ne obstaja)

Enačba 8: $a = d < c$ ($1 \geq 4$ km in b ne obstaja)

Enačba 9: $b \cong 1 < c < a < d$ ($1 > 4$ km)

Enačba 10: $c \cong 1 < a < d$ ($1 > 4$ km in b ne obstaja in je c lahko do srednje dostopna)

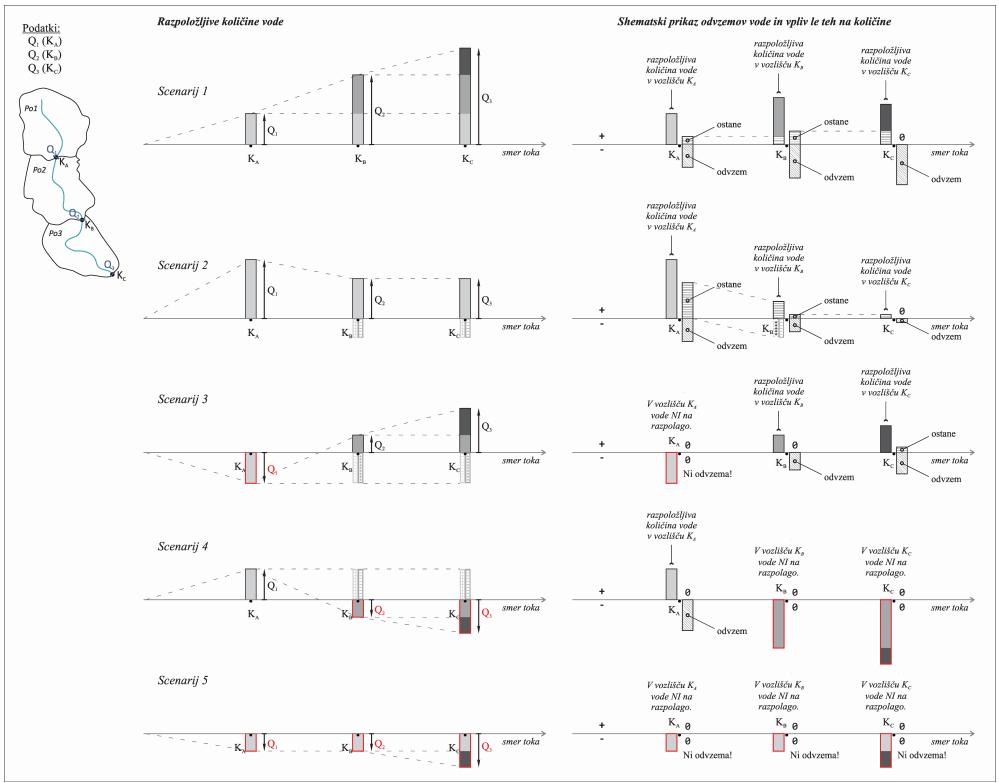
Enačba 11: $d \cong 1 < b < c < d < a$ (razen na območjih Krasa je $d \cong 4$)

Slika 2: Primernost vodnega vira (vodna telesa površinskih voda, zadrževalniki, podzemna voda in prečiščena odpadna voda) za namakanje. Stroški investicije cevodova rastejo z razdaljo med namakalnim kompleksom in vodnim virov površinske vode (1 = najbolj primerno, 4 = najmanj primerno).

Zemljevid potencialov za rabo vode, z vidika bližine in primernosti vodnih virov za namakanje, opredeljuje tako območja najmanj ugodne kot območja najugodnejše lege trajno varovanih KZ. Z algoritmom smo območjem, na katerih je bilo identificiranih več vodnih virov, potencialno primernih za namakanje, določili najprimernejši vodni vir. Na območjih, kjer v sicer najprimernejšem vodnem viru za rabo ni bilo identificiranih zadostnih količin za pokritje potreb po vodi glede na površine, potencialno primerne za namakanje, smo določili naslednji najprimernejši vodni vir za rabo za namakanje. Na območjih težko dostopne podzemne vode, nerazpoložljivih površinskih vodnih virov ali tam, kjer so vodni viri za rabo izjemno omejeni, predlagamo izgradnjo novih virov; na območjih srednje dostopne podzemne vode pa nadaljnjo proučitev možnosti rabe podzemnih vodnih virov (slika 3).

VTPV (Sophocleous, 2002). Neposredni nepovratni odvzemi vode niso mogoči iz VTPV, kjer je potencial za rabo vode (tj. Q_{neto}) enak nič ali je negativen (količina vode v vodotoku je $\leq Q_{es}$). Če so hidrološke razmere v vseh vozliščih ugodne, je odzvem vode za namakanje mogoč (scenarij 1). Če so razpoložljive vodne količine sicer pozitivne, vendar upadajo in se dolvodno ne bogatijo več, bi nepovratni odvzemi gorvodno negativno vplivali na vodne količine dolvodno (scenarij 2). Če se razpoložljive vodne količine obogatijo dolvodno, potem so nepovratni odvzemi mogoči le po točki obogatitve (scenarij 3). Če dolvodne obogatitve ni in je potencial za rabo vode negativen, potem neposredni nepovratni odvzemi vode niso mogoči (scenarij 4) (slika 4). Predloženi scenariji kažejo vpliv vodnih odvzemov na količinsko stanje vodnih teles v odvisnosti od tega, ali se nepovratni odvzemi pojavijo gorvodno ali dolvodno, in opredeljujejo, kako sta uporabnika gorvodno in dolvodno medsebojno povezana (Castelletti in Soncini-Sessa, 2006). Za ohranjanje največjega možnega potenciala za rabo voda je potrebno usmerjanje povpraševanja po vodi tudi skozi sistem podeljevanja vodnih pravic. Smiselno je načrtovati strateško rabo vode v pridelavi hrane (in povezano s tem določiti območja trajno varovanih kmetijskih zemljišč) tam, kjer so potenciali za to najugodnejši.

Slika 4: Omejitve k neposrednim nepovratnim odvzemom vzdolž zaporednih prispevnih površin vodnih teles površinskih voda.

Kljub velikim količinam potencialno razpoložljive POV je ta vodni vir večinoma nerazpoložljiv, ker predstavlja del pretoka recipienta. Raba POV pomeni nekoliko večji potencial na območjih

potrebe namakanja. Podana izhodišča bi morala biti prepoznana tudi v okviru izvajanja NUV. Večnamensko upravljanje zadrževalnikov z namenom njihove izboljšane rabe za zadrževanje vode za potrebe namakanja bi omogočilo preusmeritev povpraševanja po rabi vode za namakanje s podzemne vode. To bi bistveno izboljšalo razpoložljivost vode na območjih, kjer neposredni odvzemi vode za namakanje iz vodotokov v rastni sezoni niso mogoči.

4.4 Izgradnja novih vodnih virov

Na območjih, na katerih je podzemna voda srednje do težko dostopna in za namakanje nimamo na voljo površinskih vodnih virov (VTPV, zadrževalniki), bo treba zgraditi nove vodne vire. Rezultate pričujoče raziskave bi bilo treba združiti s prostorsko raziskanim potencialom za zadrževanje površinskega odtoka v manjše zadrževalnike (Pintar et al., 2011). Tako bi bila omogočena tudi oskrba odmaknjenih manjših površin (do 5 ha) in podpora intenzivne kmetijske pridelave tudi na kmetijskih površinah, ki so oddaljene od najbolj ravninskih predelov Slovenije, kjer so vodni viri najbogatejši.

5 SKLEP

Zemljevid potencialov za rabo vodnih virov na območju Slovenije opredeljuje, z vidika bližine in primernosti vodnih virov za namakanje, primernostne lege trajno varovanih KZ. Ugodne so tiste, ki so znotraj območji, na katerih je investicija v primarni cevovod modelnega namakalnega sistema površine 200 hektarov glede na investicijske stroške še smiselna in je, glede na Qes, hkrati mogoča neposredna raba vode iz VTPV. Manj ugodne so tiste, kjer je investicija v primarni cevovod še smiselna, a so v obdobju od maja do septembra mogoči le posredni odvzemi vode iz VTPV. Na teh območjih je možna raba vode iz obstoječih zadrževalnikov, izgradnja novih vodnih virov ali raba podzemne vode. Potencial za rabo slednje je omejen predvsem zaradi njenega varovanja za preskrbo s pitno vodo. Območja njene lahke dostopnosti so omejena na območja, kjer je nivo podzemne vode manj kot 50 metrov globoko in je prepustnost medzrnskega vodonosnika visoka. VTPodV so količinsko bogata, a nekatera administrativno zelo blizu meji največje možne zasedenosti. Če raba podzemne vode ostane neoptimizirana v administrativnem pogledu in »zaklenjena« za strateško rabo za ostale rabe, bo razvoj namakanja v kmetijski pridelava moral vključevati tudi več izgradnje novih vodnih virov. Obstoječi večnamenski zadrževalniki imajo namreč zelo omejen potencial za rabo. Ta je dodatno močno odvisen od namena, za katerega jih upravljamo. Izvedena presoja primernosti rabe POV je omejena na presojo po razpoložljivih merjenih parametrih in posredni presoji po tehnični zmogljivosti. Ker podatkov ni, manjka presoja primernosti rabe POV glede na dejansko mikrobiološko primernost in vsebnost težkih kovin. POV predstavlja določen potencial rabe na območju Krasa, kjer je podzemna voda težko dostopna in ne obstajajo površinski vodni viri, vendar njena raba zahteva skrbno načrtovanje shranjevanja POV in strokovno usposobljenost za njeno rabo. Pri opredelitvi predloga trajno varovanih KZ sta enako pomembni tako bližina kot primernost vodnega vira za namakane KZ. Slednja je močno odvisna od učinkov ukrepov upravljanja voda znotraj NUV, zlasti upravljanja povpraševanja po vodi, administracije rabe vodnih virov, večnamenskega upravljanja vodne infrastrukture in izgradnje novih vodnih virov.

6 ZAHVALA

Zahvaljujemo se Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in šport za finančno podporo projekta in Evropski uniji za delno financiranje iz Evropskega socialnega sklada.

Literatura in viri:

Allen, R. G., Pereira, L. S., Raes, D., Smith, M. (1998). *Crop evapotranspiration – Guidelines for computing crop water requirements*. FAO Irrigation and drainage paper 56. FAO, Rome

Banka hidroloških podatkov (2010). *Agencija Republike Slovenije za okolje*.

Cai, X., McKinney, D. C., Lasdon, L. (2003). *Integrated Hydrologic-Agronomic-Economic Model for River Basin Management*. *J Water Res Pl-Asce*, 129, 4–17.

Castelletti, A., in Soncini-Sessa, R. (2006). *A procedural approach to strengthening integration and participation in water resource planning*. *Environ Modell Softw*, 21, 1455–1470.

Cruse, L., Pagan, P., Dollery, B. (2004). *Water markets as a vehicle for reforming water resource allocation in the Murray-Darling Basin of Australia*. *Water Resour Res*, 40, 1–10.

Dibi, B., Doumouya, I., Brice Konan-Waidhet, A., Kouame, K. I., Angui, K. T., Issiaka, S. (2010). *Assessment of the Groundwater Potential Zone in Hard Rock through the Application of GIS: The Case of Aboisso Area (South-East of Cote d'Ivoire)*. *J Applied Sci*, 10, 2058–2067.

EEA (2009). *Water resources across Europe: Confronting water scarcity and drought*. European Environment Agency, Report 2. Pridobljeno 20. 9. 2011 s spletne strani: <http://www.eea.europa.eu/publications/water-resources-across-europe>.

EEA (2010). *Mapping the impacts of natural hazards and technological accidents in Europe: An overview of the last decade*. Pridobljeno 20. 9. 2011 s spletne strani: European Environment Agency, Technical report 13. <http://www.eea.europa.eu/publications/mapping-the-impacts-of-natural>.

Foerster, A. (2011). *Developing Purposeful and Adaptive Institutions for effective Environmental Water Governance*. *Water Resour Manage*, 25, 4005–4018.

Friedler, E. (2006). *Water reuse – an integral part of water resource management: Israel as a case study*. *Water policy*, 3, 29–39.

George, B., Malano, H., Davidson, B., Hellegger, P., Bharati, L., Massuel, S. (2010a). *An integrated hydro-economic modelling framework to evaluate water allocation strategies I: Model development*. *Agr Water Manage*, 98, 733–746.

George, B., Malano, H., Davidson, B., Hellegger, P., Bharati, L., Massuel, S. (2010b). *An integrated hydro-economic modelling framework to evaluate water allocation strategies II: Scenario assessment*. *Agr Water Manage*, 98, 747–758.

Jenkins, M. W., Lund, J. R., Howitt, R. E., Draper, A. J., Msangi, S. M., Tanaka, S. K., Ritzema, R. S., Marques, G. F. (2004). *Optimization of California's Water Supply System: Results and Insights*. *J Water Res Pl-Asce*, 130, 271–280.

Johansson, R. C., Tsur, Y., Roe, T. L., Doukkali, R., Dinar, A. (2002). *Pricing irrigation water: a review of theory and practice*. *Water policy*, 4, 173–199.

Labadie, J. (2004). *Optimal Operation of Multireservoir Systems: State-of-the-Art Review*. *J Water Res Pl-Asce*, 130, 93–111.

Lazarova, V., in Bahri, A. (2005). *Water Reuse for Irrigation: Agriculture, Landscapes, and Turf Grass*. Boca Raton, New York.

MKO, 2010. *Evidenca dejanske rabe tal, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje Republike Slovenije*. Pridobljeno 10. 2. 2010 s spletne strani: <http://rkg.gov.si/GERK/>.

Molden, D., Murray-Rust, H., Makin, I. (2003). *A Water-productivity Framework for Understanding and Action*. V: J. W. Kijine, R. Barker, D. Molden (ur.) *Water Productivity in Agriculture: Limits and Opportunities for Improvement (1–18)* CAB International.

Molden, D., Sakthivadivel, R., Samad, M., Burton, M. (2005). *Phases of River Basin Development: the Need for Adaptive Institutions*. V M. Svendsen (ur.) *Irrigation and River Basin development: Options for Governance and Institutions (19–31)*. CAB International, Oxon.

Moradi-Jalal, M., Bozorog Haddad, O., Kerney, B. W., Marino, M. A. (2007). Reservoir operation in assigning optimal multi-crop irrigation areas. *Agr Water Manage*, 90, 149–159.

MVD (2008). 19. Mišičev vodarski dan. Pridobljeno 20. 9. 2011 s spletne strani: <http://mvd20.com/zbornik.php?page=letnik>.

Nandalal, K. D. W., Sakthivadivel, R. (2002). Planning and management of a complex water resource system: case of Samanalawewa and Udawalawe reservoirs in the Walawe river, Sri Lanka. *Agr Water Manage*, 57, 207–221.

Načrt upravljanja voda za vodni območjih Donave in Jadranskega morja. Ministrstvo za okolje in prostor RS. (2011). Pridobljeno 20. 10. 2010 s spletne strani: http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/voda/nacrt_upravljanja_voda_za_vodni_obmocji_donave_in_jadranskega_morja_2009_2015/nuv_besedilni_in_kartografski_del/.

Pescod, M. B. (1992). Wastewater treatment and use in agriculture. FAO irrigation and drainage paper 47. FAO, Rome.

Pintar, M., Burja, D., Smolar, N., Pogačnik, Z. (1998). Določitev izhodiščnih parametrov za rabo vode za namakanje kmetijskih površin glede na klimo, tla in tipične kulture. Inštitut za vode RS, Ljubljana.

Pintar, M., Glavan, M., Meljo, J., Zupan, M., Fazarinc, R., Podboj, M., Tratnik, M., Zupanc, V., Kregar, M., Krajčič, J., Bizjak, A. (2011). Projekcija vodnih količin za namakanje v Sloveniji. Ciljni raziskovalni program V4-1066. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS in Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in šport RS, Ljubljana

Per, Matejka (2009). Voda iz čistilnih naprav kot alternativni vir vode za namakanje. Diplomsko delo. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.

Pravilnik o določitvi vodnih teles podzemnih voda. Uradni list RS, 4.7.2005, št. 63, 6532-6566.

Sophocleous, M. (2002). Interactions between groundwater and surface water: the state of science. *Hydrogeol J*, 10, 51–67.

Starm, A., Salewicz, K. A., et al. (1998) Theory and methodology: An interactive reservoir management system for Lake Kariba. *Eur J Oper Res*, 107, 119–136.

Uredba o kriterijih za določitev ter načinu spremljanja in poročanja ekološko sprejemljivega pretoka. Uradni list RS, 30. 11. 2009, št. 97, 12919-12933.

Uredba o mejnih vrednostih vnosa nevarnih snovi in gnojil v tla. Uradni list RS, 16. 9. 2005, št. 84, 9–17.

Wang, J. F., Cheng, G. D., Gao, Y. G., Long, A. H., Xu, Z. M., Xin, L., Chen, H., Barker, T. (2007). Optimal Water Resource Allocation in Arid and Semi-Arid Areas. *Water Resour Manag*, 22, 239–258.

Zakon o kmetijskih zemljiščih. Uradni list RS, 9. 9. 2011, št. 71, 9479–9498.

Zakon o vodah. Uradni list RS, 26. 7. 2002, št. 67, 7648–7680.

Prispelo v objavo: 17. januar 2012
Sprejeto: 30. maj 2012

Rozalija Cvejić, MSc, univ. dipl. inž. agr.

IZVO-R, projektiranje in inženiring d.o.o., Pot na Brdo 102, SI-1000 Ljubljana
 e-pošta: rozalija.cvejic@bf.uni-lj.si

Matjaž Tratnik, univ. dipl. inž. agr.

Hidrotehnik Vodnogospodarsko podjetje d.d., Slovenčeva 97, SI-1000 Ljubljana
 e-pošta: matjaz.tratnik@bf.uni-lj.si

Jana Meljo, univ. dipl. inž. grad.

Inštitut za vode RS, Hajdrihova 28c, SI-1000 Ljubljana
 e-pošta: jana.meljo@izvrs.si

dr. Aleš Bizjak, univ. dipl. inž. kraj. arh.

Inštitut za vode RS, Hajdrihova 28c, SI-1000 Ljubljana
 e-pošta: ales.bizjak@izvrs.si

Tanja Prešeren, univ. dipl. inž. grad.

FGG - Oddelek za okoljsko gradbeništvo, Hajdrihova 28, SI-1000 Ljubljana
 e-pošta: tanja.preseren@fgg.uni-lj.si

Karin Kompare, univ. dipl. inž. agr.

FGG - Oddelek za okoljsko gradbeništvo, Hajdrihova 28, SI-1000 Ljubljana
 e-pošta: karin.kompare@fgg.uni-lj.si

prof. dr. Franci STEINMAN, univ. dipl. inž. grad.

FGG - Oddelek za okoljsko gradbeništvo, Hajdrihova 28, SI-1000 Ljubljana
 e-pošta: franci.steinman@fgg.uni-lj.si

Kim Mezga, univ. dipl. inž. geol.

Geološki zavod Slovenije, Dimičeva ulica 14, SI-1000 Ljubljana
 e-pošta: kim.mezga@geo-zs.si

dr. Janko Urbanc, univ. dipl. inž. geol.

Geološki zavod Slovenije, Dimičeva ulica 14, 1000 Ljubljana,
 e-pošta: janko.urbanc@geo-zs.si

prof. dr. Marina Pintar, univ. dipl. inž. agr.

BF - Oddelek za agronomijo, Jamnikarjeva 101, SI-1000 Ljubljana,
 e-pošta: marina.pintar@bf.uni-lj.si